

KIMYOVIY XAVFLI OBEKTLARDA AVARIYA OQIBATLARINI BARTARAF ETISHDA XAVFSIZLIK

Aripxodjayeva Malikaxon Baxtiyarovna

Toshkent davlat texnika universiteti t.f.f.d (PhD) dotsent

Xakimov Ozodbek Hamidjonovich

Toshkent davlat texnika universiteti talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada kimyoviy xavfli obyektlarda yuz berishi mumkin bo'lgan avariya, ularning kelib chiqish sabablari, inson salomatligi va atrof-muhitga ta'siri hamda avariya oqibatlarini bartaraf etishda amalga oshiriladigan xavfsizlik choralari yoritilgan. Kimyoviy avariyalarda tezkor harakat qilish, maxsus himoya vositalaridan foydalanish, favqulodda vaziyatlarni boshqarish tizimini samarali tashkil etish va xodimlarning tayyorgarligi muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: kimyoviy xavfli obyekt, avariya, zaharli moddalar, favqulodda vaziyat, himoya vositalari, evakuatsiya, zararsizlantirish, xavfsizlik.

Abstract: This article discusses possible accidents that may occur at chemically hazardous facilities, the causes of their occurrence, their impact on human health and the environment, as well as safety measures implemented to eliminate the consequences of such accidents. The article considers rapid response during chemical accidents, the use of special protective equipment, effective organization of emergency management systems, and personnel preparedness as important factors in ensuring safety.

Keywords: chemically hazardous facility, accident, toxic substances, emergency situation, protective equipment, evacuation, decontamination, safety.

Hozirgi zamonaviy sanoat rivojlanishi davrida kimyoviy moddalar ishlab chiqarish va ulardan foydalanish hajmi tobora ortib bormoqda. Kimyoviy moddalar ko'plab ishlab chiqarish sohalarida, jumladan, kimyo sanoati, neft-gaz sanoati, energetika, qishloq xo'jaligi va boshqa tarmoqlarda keng qo'llaniladi.

Kimyoviy xavfli obyektlar faoliyati davomida inson hayoti va atrof-muhit uchun xavf tug'diruvchi zaharli moddalar bilan ishlaydi. Bunday obyektlarda yuz beradigan avariya katta hududlarni zararlashi, aholining zaharlanishiga va ekologik muammolarga olib kelishi mumkin.

Shuning uchun kimyoviy xavfli obyektlarda xavfsizlik choralari tashkil etish, avariya oldini olish va avariya oqibatlarini tezkor bartaraf etish muhim vazifalardan biridir.

Kimyoviy xavfli obyektlar — bu tarkibida inson va tabiat uchun xavfli bo'lgan kimyoviy moddalar ishlab chiqariladigan, saqlanadigan yoki ishlatiladigan

korxonalardir. Bunday obyektlarga kimyo sanoati korxonalari; neftni qayta ishlash zavodlari; mineral o'g'it ishlab chiqaruvchi korxonalar; gaz va kimyoviy moddalarni saqlash omborlari; suv tozalash inshootlari kiradi.

Kimyoviy xavfli obyektlarda ammiak, xlor, oltingugurt dioksidi va boshqa zaharli moddalar ishlatilishi mumkin. Ushbu moddalar sizib chiqqanda yoki portlash sodir bo'lganda inson salomatligi va atrof-muhit uchun katta xavf yuzaga keladi.

Kimyoviy obyektlarda avariylar turli sabablar natijasida yuzaga keladi. Ularni quyidagi guruhlariga ajratish mumkin:

1. Texnik sabablar

Texnik nosozliklar kimyoviy avariylar sodir bo'lishining asosiy sabablaridan biridir. Bularga: uskunalarning eskirishi; quvurlar va idishlarning yorilishi; texnologik jarayonlarning buzilishi; nazorat-o'lchov qurilmalarining ishdan chiqishi kiradi.

2. Inson omili

Ko'pgina avariylar xodimlarning xatolari sababli sodir bo'ladi. Jumladan: xavfsizlik qoidalariga amal qilmaslik; ish jarayoniga beparvolik bilan yondashish; yetarli bilim va tajribaga ega bo'lmaslik.

3. Tabiiy sabablar

Ba'zi hollarda tabiiy hodisalar ham avariylarga sabab bo'lishi mumkin. Bularga: zilzila, suv toshqini, kuchli shamol yoki bo'lmasa yong'inlar sabab bo'lishi mumkin.

Kimyoviy avariylar insonlar, hayvonot dunyosi va atrof-muhitga jiddiy zarar yetkazadi. Avariya natijasida: zaharli gazlar havoga tarqaladi; odamlar zaharlanishi mumkin; suv va tuproq ifloslanadi; ishlab chiqarish jarayoni to'xtaydi; katta moddiy zarar yuzaga keladi.

Zaharli moddalar inson organizmiga nafas olish, teri yoki ovqat hazm qilish tizimi orqali tushishi mumkin. Bu esa turli kasalliklar va og'ir zaharlanish holatlariga olib keladi.

Kimyoviy avariya oqibatlarini bartaraf etish bir necha bosqichda amalga oshiriladi.

Birinchi bosqich — vaziyatni baholash

Avvalo avariya sodir bo'lgan hudud tekshiriladi. Mutaxassislar: zararli moddaning turini; tarqalish hududini; xavf darajasini aniqlaydi.

Ikkinchi bosqich — odamlarni himoya qilish

Aholi va xodimlarning xavfsizligini ta'minlash uchun: xavfli hududdan evakuatsiya qilish; himoya vositalaridan foydalanish; tibbiy yordam ko'rsatish ishlari amalga oshiriladi.

Uchinchi bosqich — avariya manbasini bartaraf etish

Bu jarayonda: kimyoviy moddaning chiqishi to'xtatiladi; nosoz uskunalar xavfsiz holatga keltiriladi; zaharli moddalarning tarqalishi kamaytiriladi.

To'rtinchi bosqich — zararsizlantirish ishlari

Zararlangan hudud maxsus usullar yordamida tozalanadi. Ishlatilgan kiyimlar, uskunalar va himoya vositalari ham zararsizlantiriladi.

Avariya oqibatlarini bartaraf etishda maxsus himoya vositalaridan foydalanish katta ahamiyatga ega. Asosiy himoya vositalari: gazniqoblar; respiratorlar; maxsus himoya kiyimlari; himoya ko'zoynaklari; rezina qo'lqop va etiklar. Ushbu vositalar inson organizmini zaharli moddalardan himoya qiladi.

Kimyoviy avariylarni oldini olish uchun quyidagi tadbirlar amalga oshiriladi: uskunalar muntazam tekshirish; xavfsizlik qoidalariga rioya qilish; xodimlarni o'qitish; favqulodda vaziyatlar bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazish; himoya vositalarini tayyor holatda saqlash.

Korxonada avariya holatlari uchun maxsus reja ishlab chiqilishi va barcha xodimlar ushbu rejani bilishi kerak.

Kimyoviy xavfli obyektlarda avariya oqibatlarini bartaraf etishda xavfsizlik choralarini to'g'ri tashkil qilish inson hayoti va atrof-muhitni himoya qilishda muhim ahamiyatga ega.

Avariylarning oldini olish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, xodimlarning malakasini oshirish va xavfsizlik talablariga qat'iy rioya qilish zarur. Favqulodda vaziyatlarda tezkor va to'g'ri harakat qilish orqali avariya oqibatlarini sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Favqulodda vaziyatlar va fuqaro muhofazasi bo'yicha darsliklar.
2. Mehnat muhofazasi va sanoat xavfsizligi bo'yicha o'quv qo'llanmalar.
3. Kimyoviy xavfsizlik asoslari bo'yicha ilmiy manbalar.
4. Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo'yicha uslubiy qo'llanmalar.